

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för pedagogik och didaktik

"Jag tycker inte de ska komma i mysdress"

En enkätstudie om gymnasieelevers syn på lärares klädsel

Nina Hadipour & Sofia Mjögeman

Program och/eller kurs: LAU690
Nivå: Grundnivå, helfart
Termin/år: HT 2010
Handledare: Karin Nelson
Examinator: Mona Hallin
Rapportnummer: HT10 1120 26

Abstract

Examensarbete: 15 hp

Program och/eller kurs: LAU690

Nivå: Grundnivå, helfart

Termin/år: HT 2010

Handledare: Karin Nelson

Examinator: Mona Hallin

Nyckelord: Klädkod, dress code, läraryrke, gymnasieelever, skommunikation, respekt, status

Syfte: Syftet med studien var att undersöka gymnasieelevers syn på klädkoderna i läraryrket. Är klädseln viktig? Klär sig lärare olika beroende på ålder och vilket ämne de undervisar i? Hur påverkar lärarnas klädsel gymnasieelevernas lärande och respekt för läraren? Hur ser gymnasieelever på klädernas betydelse för uppfattningen av lärarens status? Anser gymnasieelever att det bör införas en särskild klädkod för lärare?

Metod och material: För att belysa och besvara frågeställningarna har vi dels gjort en litteraturstudie, dels en enkätundersökning ställd till 150 gymnasieelever.

Resultat: Litteraturgenomgången visar att det är ytterst viktigt hur vi klär oss. Kläder är symboliska uttryck som är normskapande och påverkar relationen mellan människor genom att visa på grupptillhörighet och därmed makt, underordning, och status. Elever påverkas av sina lärares klädval. Enkätstudien visar att de flesta elever är överens om att klädkoder – alltså formellt påbjuden klädsel, inte behövs, men att lärarna är förebilder och skall klä sig därefter. Det är en slags outtalad klädkod, som man ska förstå genom estetisk kompetens. Även när det gäller kläder och ålder ser vi ett genomgående mönster bland elevernas svar. De allra flesta håller med om att deras yngre lärare klär sig mer modernt, medan de äldre lärarna klär sig gammalmodigt. Över hälften av eleverna anser att det finns en skillnad mellan lärares klädsel. Skillnaden är inte enbart baserad på om läraren har ett ämne där det krävs en viss klädsel, till exempel idrott eller yrkesämnen, utan också att vissa helt enkelt har olika stil och att man förstärker sina ämnen genom sitt yttre. Det finns en könsskillnad i svaren; killarna var betydligt mer kortfattade och bundna till frågorna medan tjejerna gav väldigt rika och fria svar.

Betydelse för läraryrket: Undersökningens resultat har relevans för läraryrket, eftersom den förhoppningsvis kan tydliggöra och förstärka läraryrket som profession.

Innehåll

Inledning	4
Bakgrund	4
Syfte och frågeställningar	6
Begrepp och begreppsförklaringar	6
Litteraturgenomgång	7
Sociokulturellt perspektiv	7
Ungdomars syn på beteende och kläder	7
Professionalitet och kläder	8
Lärande och klädsel	8
Klädkoder förr och nu	10
Mångtydig klädsel	11
Kläder och kommunikation	12
Individens identitet	13
Litteratursammanfattning	15
Enkätundersökning	16
Empirisk studie med kvalitativ forskningsansats	16
Tillvägagångssätt	18
Etiska hänsyn	20
Resultat	21
Diskussion	27
Metoddiskussion	29
Relevans för läraryrket	30
Sammanfattning	31
Referenser	32
Bilaga 1 – Enkät: Elevers förväntningar på lärares kläder	34
Bilaga 2 – Bilder: Klädkoder, förr och nu	37

Inledning

Bakgrund

"Hur fan får lärare gå klädda egentligen?" Så inleder en ung bloggare sitt inlägg och fortsätter:

...en lärare jag såg idag skolan, har inte henne utan bara såg henne och fick världens chock. Hon hade kortkortkort kjol och jätte tunna strumbyxor till så man såg allt när hon böjde sig fram precis vid mig och Frida :s så hade hon höga klackskor till de. så hade hon ett limegrönt linne med världens uringing och vääärldens pushup. Sedan var hon riktigt översminkad. Det såg verkligen inte lägligt ut att gå klädd så på en skola, speciellt som lärare. Visst det kanske inte finns någon lag eller något som säger hur man ska gå kladd. Men lite självdisciplin har man väl så man inte går runt så i skolan...

...

Vet inte riktigt vart jag vill komma med detta mer än att säga hur fel och konstigt det var. Så alla som läser detta som tänker på att bli lärare, om ni vill bli tagna seriöst utav eleverna gå inte klädd som en ****! (Ur privat blogg, hämtad från Internet 2010-11-09)

De som kommenterar inlägget håller med: "Olämpligt helt enkelt", "absolut ... borde finnas en gräns över hur en lärare ska vara klädd, eftersom det har varit prat hur vi klär oss?!" "Fine om hon är 25", kommenterar en, "men hur gammal är hon? 50? usch!"

De diskuterar också varandras klädsel, men: "...det där var ju en LÄRARE som klädde sig utmanande! Det är lite skillnad! ... om man ska vara lärare så kan man inte klä sig hur som helst!"

Att vår klädsel har betydelse för hur vi uppfattas är nog alla ense om, och att det även är av betydelse för lärare kan man tydligt se av kommentarerna ovan. Men vad är det egentligen som gäller? Hur får och bör en lärare vara klädd?

Idag finns ingen uttalad klädkod för lärarkåren vid landets skolor. I professionella miljöer i Sverige är det ofta sunt förnuft som gäller. Den vanligaste inställningen till klädsel är att man har vårdad klädsel.

Men innebär detta att det är acceptabelt om en lärare har på sig en kort-kort kjol, shorts eller en uringad blus? Eller att man är tatuerad eller piercad? Vilket budskap får eleverna av lärarens klädval? Klädseln är visserligen fri; vi skall enligt läroplanen fostra alla till att få bli

unika, fria individer (Lpo 94). Men när det gäller ett yrke handlar det om att bära upp professionen.

Tidigare studier om samma ämne har inte gjorts men däremot finns det mycket forskning om kläders betydelse för identitetsskapande och dess funktion som kommunikationsmedel. Vi tycker därmed att denna undersökning är av stor relevans.

Genom vår egen skolgång och under vår verksamhetsförlagda utbildning (VFU) har vi också stött på en rad riktiga eller förutfattade meningar om hur lärare klär sig beroende på vilket ämne de undervisar i. Kommentarer som exempelvis ”du ser ut som en typisk historielärare” har vi stött på många gånger. Det var så intresset för kläder och klädkoder inom läraryrket uppkom. Vi anser att kläder är viktigt och att det kan påverka undervisningen och lärandemöjligheterna för eleverna. Därför ville vi ta reda på om det finns skillnader i klädstil bland lärarna beroende på ålder och vilket ämne som de undervisar i. Vi ville också undersöka hur gymnasieelever ser på klädernas betydelse och det eventuella behovet av en klädkod för lärare.

En annan konsekvens kan nämligen vara att i takt med att vi får ökad valfrihet i samhället så ökar medborgarnas resurser och krav. Elever kan söka sig till skolor där de har en tydlig profilering och klädkod av olika skäl som status och respekt och det är även tydligt i vissa skolor. En sådan skola är till exempel Hjällboskolan i Göteborg där man har en tydlig klädkod för lärare. Den går ut på att man ska se professionell ut i sitt yrke när man bedriver undervisning, främst på grund av att man ska skapa en auktoritet som eleverna respekterar och värdesätter så att man också lättare kan bedriva undervisning (Anteckningar från studiebesök på Hjällboskolan i Göteborg, 2010-09-15). Med en uttalad klädkod får yrkesrollen en annan och tydligare framtoning som förutom kraven också innebär nya möjligheter menar lärarna där.

Vi anser också att det är viktigt att tydliggöra och förstärka läraryrket som profession. För om det visar sig genom vår studie att kläderna har betydelse för lärare så är det viktigt att man medvetandegör detta, dels för lärarnas egen skull, dels för professionens skull. Skolan är en komplex verksamhet med insyn från många håll i samhället såsom från politiker, föräldrar, media och så vidare. Skolans roll i samhället som utbildare samt framförallt värdeförmedlare påverkar på detta sätt alla människors liv (Lpo 94:5).

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka gymnasieelevers syn på klädkoderna i läraryrket.

Ser gymnasieelever lärarens klädsel som viktig?

Stämmer det att lärare klär sig olika beroende på vilket ämne de undervisar i?

Stämmer det att äldre och yngre lärare klär sig olika?

Hur påverkar lärarnas klädsel gymnasieelevernas lärande?

Hur påverkar lärarnas klädsel gymnasieelevernas respekt för läraren?

Anser gymnasieelever att det bör införas en särskild klädkod för lärare?

Hur ser gymnasieelever på klädernas betydelse för uppfattningen av lärarens status?

Begrepp och begreppsförklaringar

Genom studien förekommer några begrepp som vi i detta stycke kommer att definiera utifrån hur vi tolkar dem och utifrån hur vi använt dem genom studien. Vi har valt att göra detta då begreppen kan tolkas på många olika sätt. Begreppen är alltså relativa, och måste förklaras utifrån *vår* definition av dem, och därav hur de använts i detta arbete.

Vi har använt ord såsom *respekt*, med vilket vi menar värdesättandet av en person och dennes egenskaper. När vi nämner *auktoritet* menar vi ingivandet av respekt, vilket är av stor vikt för att gruppen skall ta till sig det du säger. Vidare menar vi att det är en form av positiv makt, genom frivillig underkastelse.

Klädkod definieras på två olika sätt; den *uttalade* samt den *outtalade klädkoden*. Den uttalade klädkoden innebär att det finns klara regler för hur man skall klä sig inom en profession. Den outtalade innebär att det inte finns skrivna regler, men att en professionell klädsel är att föredra. Man får alltså med andra ord själv ta ställning till vad som är acceptabelt och inte.

Litteraturgenomgång

Sociokulturellt perspektiv

Vi har haft ett sociokulturellt perspektiv inför denna studie. Teorin om att kläderna lärare bär i sitt yrke är viktiga och hänger samman med detta perspektiv. Sociokultur innebär samspel mellan människor där en sociokulturell individ utvecklar sina grundläggande kognitiva färdigheter, det vill säga sin uppfattning om sig själv och andra människor. Sociokulturell kontext är av stor betydelse för individens utveckling.

Vi använder här sociokulturell teori som den utvecklats av Roger Säljö. Säljö menar just det ovan nämnda; att lärandet inträffar i samspelet mellan individer (Säljö, 2000).

I det sociokulturella perspektivet är det den sociala miljön och kulturen som är det viktigaste för hur individens utveckling och lärande äger rum. En person agerar i en viss situation enligt det som omgivningen eller kulturen kräver med hjälp av våra fysiska och språkliga redskap och är helt centrala för oss (Säljö, 2000).

Detta i samband med lärarens klädsel och dess påverkan över elevens lärande blir därmed centralt. Även om påverkan bara är till en viss del så går det inte att se bort från att den faktiskt finns. Läraren kan genom sitt val av klädsel tillföra ett visst klimat i klassrummet för att motivera eleverna till att intressera sig och utvecklas i ämnet.

Relationen mellan lärare och elev har också en avgörande betydelse för att eleven ska motiveras. Vi drivs av vårt inre tal men det är den yttre kommunikationen som *medieras* eller förtolkas som är avgörande, menar Säljö. Kläderna används därmed som ett verktyg, ett bland många andra.

Ungdomars syn på beteende och kläder

Tidigare forskning som kan stödja vår studie är framförallt mer principiell forskning kring kläders betydelse. Kläder ses som utsmyckning och är symboliska uttryck som är normskapande och påverkar relationen mellan människor genom att visa på grupptillhörighet och därmed makt, underordning, och status. Samt klädselns betydelse för kommunikation. Detta för att belysa betydelsen av klädseln och dess funktion att kommunicera det vi vill.

I sitt examensarbete *Uppklädd, nerklädd, normklädd - ungdomars syn på kläder och beteende* beskriver Kristian Johansson vikten av kläder och pekar på att kläderna är det första

ungdomar bedömer första gången de möter en ny person. Johansson skriver också att klädkoden förändrats; förr i tiden rådde det en mer reserverad klädsel inom skolans väggar, både när det gäller lärare och elever (Johansson 2008).

Professionalitet och kläder

Arkenback-Sundström (2010) behandlar samma ämne fast med en annan ingång. Författaren har gjort djupintervjuer med tre lärare. Hennes syfte med undersökningen var att ta reda på hur lärare uppfattar klädernas betydelse för hur man blir framgångsrik i sitt yrke. Hon upplevde genom sin studie att begreppet dresskod var lite tabubelagt i skolans värld. Det viktigaste var snarare att man hade god kännedom om vad som utgör yrkeslivets basgarderob, d.v.s. att man är hel och ren, bekväm och trivs i sina kläder. Studien visar vidare att kläder har betydelse för identitetsbildningen och de värderingar som uppstår på en arbetsplats samt att auktoriteten förstärks. Enligt Arkenback-Sundström handlar det om så kallad estetisk kompetens; vilket innebär att man skall hitta en personlig stil som passar på arbetsplatsen (Arkenback-Sundström, 2010).

Arkenback-Sundström menar att när man blir sedd i sitt yrke som lärare vill man att elever, föräldrar, ledning, politiker och media ska se oss som professionella, kunniga och kompetenta yrkesutövare. Därför är det också viktigt hur vi går klädda. I Arkenbacks uppsats presenteras ett syfte med klädkod för lärare, vilket går ut på:

1. Behålla respekten
2. Etablera trovärdighet
3. Etablera sig själv som en ledargestalt

(Arkenback-Sundström, 2010)

Lärande och klädsel

Vi har också stött på forskning som talar om vikten av god klädsel i yrket, dess betydelse och funktion som kommunicerande medel med anknytning till läraryrket. Det är främst två amerikanska studier som tagit upp ämnet. Den ena studien redovisas av Steven Rollman (1980) medan den andra klargörs av Regan Gurung och Kristin Vespia (2007).

Syftet med Rollmans studie var att ta reda på om lärarens klädsel har någon betydelse för eleverna. Rollman var själv en lärarkandidat till en början och hade sin praktik då en professor gjorde en stor poäng och rekommendationer av hur en lärare skulle klä sig och vikten av bra klädsel hos en lärare. Rekommendationerna fick lärarkandidaten att fundera över om det fanns någon empirisk forskning som kunde stödja dessa antaganden professorerna hade gjort och upptäckte snart nog att det näst intill inte fanns något. Detta kom till att bli startskottet för studien.

För att ta reda på betydelsen av lärarens klädsel använde Rollman sig av två olika uppsättningar av bilder som 100 universitetsstudenter fick ta ställning till genom en skala. Den ena uppsättningen bestod av tre bilder av en manlig lärare och den andra av tre bilder av en kvinnlig lärare. I varje uppsättning av bilder visades modellerna från nacke och neråt i vad som beskrivs i studien som relativt informella, vardagliga samt formella utstyrlar. Inför varje uppsättning fick eleverna i undersökningen svara på frågor om bilderna. Resultaten lades sedan in i en datamatrix.

Slutsatsen gällande frågan om eleverna påverkas av sina lärares klädval så kunde man se att eleverna i någon grad påverkas av lärarens klädval samt att de skapar sig en uppfattning om lärarens karaktär.

På frågan vilken av utstyrlarna som var mest fördelaktig för en lärare fanns det delade svar. Det hela berodde på vilket budskap man ville sända ut som lärare. Exempelvis om en lärare valde att klä sig informellt så skulle man öka sina chanser att uppfattas som sympatisk, vänlig och flexibel fast samtidigt också minska sina chanser att uppfattas som förberedd och kunnig. Därför menade Rollman istället att en lärare ska välja sin klädsel efter vad man vill uppnå i klassrummet (Rollman, 1980).

Den andra undersökningen gjordes på ett universitet i USA av Regan Gurung och Kristin Vespiä., där 861 studenter fick ta ställning till olika påståenden om deras lärare på en skala från ett till sju. Universitetet beskrevs som ett mellanstort universitet med ett läge i centrala USA. Studenterna var från olika årskurser och var i olika åldrar, dock fanns det en överrepresentation av kvinnor i studien jämfört med männen (681 kvinnor och 177 män) och tre uteblivna svar. Överrepresentationen av kvinnor diskuteras dock aldrig som ett problem i studien där kvinnornas övertag i antal kan ha påverkat resultatet.

Påståendena i den Gurung och Vespiäs undersökning gällde lärarnas utseende, undervisning och klädsel. Det huvudsakliga syftet var att se om dessa faktorer bidrog till elevernas lärande och betyg och om det fanns en korrelation där. Metoden man använt i studien var att ställa upp svaren i en datamatrix och svaret man kom fram till var att lärare

som var attraktiva, välklädda och tillgängliga i skolan genererade elever som tyckte om undervisningen mer, hade bättre betyg och lärde sig mer:

According to our findings, professors should not think just about preparations for lectures, but also about preparation for being in the classroom. "Dressing for success", knowing and connecting with students, and being approachable to them may also improve their learning (Gurung & Vespia, 2007: 9).

Resultaten i den amerikanska studien kan vara en besvikelse eller avskräckande för många lärare eftersom man som lärare vill tro och hoppas på att det som eleverna baserar sitt lärande på ska vara beroende av lärarens kunskap, undervisning och deras didaktiska förmåga att förklara sitt ämne. Inte det som tillsynes är ytliga faktorer som utseende och klädsel.

Problem man diskuterat i studien är att man inte kunnat se om eleverna har lärt sig mer på grund av att de har tyckt om läraren och att det är det som har lett till att de blivit mer motiverade till ämnet, gjort en större insats och därmed fått högre betyg. Trots detta så uppfyller studien ändå sitt huvudsakliga syfte med att se om korrelationen existerar eller inte samt att lärare även ska tänka på hur de klär sig och inte bara förbereda sig för sina lektioner.

Klädkoder förr och nu

Kläder talar om vilken position man har i samhället och inte minst vart man vill komma och knyter även an till identitetsarbetet om hur man vill bli sedd. Kläderna är och har varit en av de mest uppenbara markörerna av social status, genus och kan vara ett verktyg för att försöka nå status, makt och auktoritet. Skillnaden på kläder var betydligt större förr som till exempel i ståndsamhället, än vad man kan se idag. Dock skapas än idag en uppfattning om människor och framförallt vid första intrycket, där klädseln kan vara av betydelse, detta kan vara gällande i alla situationer man befinner sig i (Hedtjärn Wester, 2010).

Vissa klädkoder kan också uttrycka social kontroll. Det kan då handla om att en grupp förväntas eller tvingas bära vissa kläder för att visa deras sociala identitet, till exempel olika yrkesgruppers uniformer, religiösa tillhörigheter eller olika symboler. En tydlig skillnad när det kommer till klädkoder är dock den mellan män och kvinnor, då dessa i regel skiljer sig emellan och förstärker genusskillnaderna. Det manliga förknippas med vissa kläder medan det kvinnliga associeras med andra.

I det tidigmoderna samhället var kläderna en tydlig och medveten markör för en person och dess bakgrund. Genom den markören så fick omgivningen reda på en persons sociala status och hur han eller hon skulle bemötas. Under 1600-talet tog sig samhällets ständsindelning framförallt i uttryck genom kläderna. Det hierarkiska förhållandet mellan stånden skulle speglas i levnadssätt, karaktärsdrag och inte minst i klädseln. Eftersom kläderna innebar status kunde man på långt håll se om en person var en bonde eller av adel. Adeln hade oftast importerade fina tyger och mycket accessoarer medan en bondes kläder var av betydligt enklare sort och skulle mest vara praktisk (Hurd, Olsson & Öberg, 2005).

Kunskap och utbildning var under medeltiden prästerskapets tillgång för att säkra deras sociala och politiska position i samhället, men kom senare också att bli adelsmännens och ämbetsmännens. Genom kunskap och utbildning kunde man hävda en maktposition. Kunskap och utbildning är även i vårt moderna samhälle viktiga verktyg för att kunna hävda sig i samhället och därmed blir skolan en viktig faktor med dess aktörer (Hurd, Olsson & Öberg, 2005).

Mångtydig klädsel

Men dessa skillnader är inte konstanta utan skiftar genom historien och kulturer. Exempelvis är kostymen något som historiskt sett varit typiskt manligt, dock inte idag; numer används kostym av män såväl som kvinnor (Hedtjärn Wester, 2010).

Avhandlingen är baserad på män som levde vid sekelskiftet 1900. Författaren har gjort en jämförelse av tre grupper av män – prinsar, konstnärer och tegelbärare, alla iklädda kostym, men där ingen tillhörde borgerligheten. För detta har Hedtjärn Wester använt sig av bilder, målningar och fotografier. Avhandlingen beskriver klädernas skillnader ur ett genusperspektiv och kostymens mångtydiga budskap. Kostymen kan kommunicera olika saker om användaren och hans status. Vid sekelskiftet 1900 framstod män i kostym som moderna. Kostymen gav ett enhetligt intryck, men skillnaderna kunde ändå vara stora hos dem som bar kostym. Hedtjärn Wester visar alltså att kläder genom historien alltid varit ett uttryck för olika status (Hedtjärn Wester, 2010). Dock inte med fokus på läraryrket. Trots det har avhandlingen hjälpt till att belysa vad klädseln förmedlar samt att klädkoder visar på status och att detta förändras över tid (Hedtjärn Wester, 2010).

Som nämndes i kapitlet tidigare forskning pekar Johansson på att klädseln drastiskt förändrats genom åren. Klädkoder bland lärare och elever ser helt annorlunda ut idag än förr i tiden. Självfallet ser modet annorlunda ut idag; vi har inte på oss likadana kläder som man använde för 100 år sedan. Men precis som Johansson skriver så var klädkoden långt mer förbehållsam förr än vad den är idag (Johansson, 2008).

Kläder och kommunikation

Vad sänder man ut för signaler med det man väljer att ta på sig? Kläder talar ett icke verbalt språk; ett språk som är lika verkligt som det vi faktiskt säger med ord ur vår mun. Det första steget för att förbereda oss inför den annalkande dagen börjar vanligtvis med att vi väljer våra kläder. Somliga väljer exempelvis efter aktivitet, humör eller färg medan andra kan klä sig i yrket, med andra ord efter en klädkod. Ska vi exempelvis på arbetsintervju så klär man sig på ett visst sätt för att skapa bästa möjliga första intryck, oftast efter det man uppfattat är företagets policy.

Vad innebär kläder tillsammans med kommunikation och kultur? Det vi har på oss är en form av kommunikation i den meningen att det är ett språk som inte kräver ord eller skrift. Det kan sägas vara analogt till det faktiskt talade ordet, eller det skrivna; vi pratar genom det vi har på oss; vi kommunicerar med det vi har på oss. Kläderna blir därmed ett verktyg för kommunikation, genom den blir vi delaktiga i kunskaper och färdigheter. Om verktygen som tillhandahålls inte behärskas så blir vi inte motiverade till att fortsätta lära något som är väldigt centralt i det sociokulturella perspektivet (Säljö, 2000). Därför menar vi att även kläderna spelar en stor roll hos lärarna i skolans värld.

I sin bok *Fashion as Communication*, refererar Barnard till Umberto Ecos metafor för klädernas kommunikation utåt. Kläderna vi har på oss utgör ett eget språk; vi behöver inte säga det vi vill förmedla verbalt, utan våra kläder gör det åt oss. Exempelvis om vi vill ha respekt behöver vi inte säga det verbalt utan vi kan klä oss därefter (Barnard, 1996).

Eco's metaphor seems to suggest that clothes are assembled into something like sentences, the outfit or ensemble, in much the same way as words are assembled into sentences (Barnard, 1996: 26).

Barnard refererar även till Lurie, författaren till *The Language of Clothes*, som påstår att det är en direkt analog; och att olika kläder kommunicerar olika sorts saker. Detta är viktigt när lärare vill inge respekt bland sina elever.

Lurie menar också att för få kläder ger allt för få meningar och ord och kommunikationen blir därmed bristfällig. Alltså om man använder för lite kläder i meningen att de inte täcker kroppen så förlorar man kommunikationsmöjligheter och respekt hos mottagaren, vilket man också kan knyta an till skolan och klädkoder bland lärare.

Vidare skriver Lurie om att genom att välja vissa typer av kläder sänder vi ut meddelanden. Meddelandet är sändarens intention och det är det som framgår till den som tar emot meddelandet. Vad intentionen är måste vara synlig. Det en lärare sänder ut med sin klädkod är synlig för sina elever. Är det då inte viktigt hur man klär sig? Är läraren inte medveten om dennes intention med meddelandet så kan läraren skicka ut ”fel” signaler omedvetet.

Barnard pekar på att vi klär oss utefter vad vi skall göra under dagen, vilket humör vi är på, vem man skall träffa och så vidare, vilket visar att kläder används för att sända ut vissa signaler. Vad dessa signaler betyder och vilka som är viktiga i olika yrken är svårt att beskriva (Barnard, 1996).

Men att man i vissa sammanhang och yrken vill sända ut signaler som skapar respekt och en känsla av auktoritet är inte så svårt att inse. I ett yrke där man även skall föregå med gott exempel och vara en förebild för unga människor är klädvalet extra viktigt. Frågan man då ska ställa sig är vad man vill kommunicera i sitt yrke. .

Med andra ord kan man dra slutsatsen utifrån Barnards bok att klädkod, oavsett om man arbetar som lärare eller innehar ett annat yrke, spelar stor roll.

Individens identitet

I den lärarutbildning och praktik som en lärarstudent genomgår får han/hon en chans att finna sin lärarroll med dess pedagogik och didaktik. Det är ett tillfälle att få prova sina egna vingar och hitta sin identitet som lärare istället för att vara en student. En persons identitet eller framförallt en lärares identitet är dock mer än bara yrket i sig eller pedagogiken. En lärare på gymnasiet som undervisar i sitt/sina ämnen kan även identifiera sig med dem. Ämnen mynnar oftast i ett intresse hos läraren och man har en stor passion för det. I många fall är det därför oundvikligt för läraren att identifiera sig med sitt ämne både medvetet och omedvetet. Ett uttryck för denna identifiering kan vara kläder. När vi tar på oss våra kläder så tar vi även

på oss en roll, detta är en viktig del av att kunna identifiera sig med sitt yrke. Samtidigt som vi iklär oss den nya rollen talar vi också genom den och sänder ut signaler, gester och mönster, medvetet och omedvetet. Till exempel ser man oftast en gymnastiklärare klädd i idrottskläder, även under teoribaserade ämnen, just därför att det är en del av hans/hennes identitet som lärare samt på grund av funktionalitet och att man snabbt ska vara ombytt för sina lektioner.

Identifieringsarbetet hos en individ pågår oftast under hela livet och är en process. Detta identitetsarbete är inte bara karaktäristiskt för läraren utan det gäller för alla individer. Våra kläder och vår kropp berättar om vilka vi är och vilken ställning vi har i samhället.

Samtidigt som detta sker skapar vi även en bild av vår medmänniska, vi kategoriserar och förenklar vår värld genom dessa verktyg. Vissa individer tillskriver vi en identitet utan större besvär som till exempel en polis i sitt yrke, byggnadsarbetare i sitt ställ eller en punkare med sin klädsel. Medan andra individer kan vara svårare att skapa en identitet för, som exempelvis någon klädd i kostym som kan befinna sig i många olika yrken. Det mest utmärkande draget för klädsel är dock att det förändras – i tid och rum och även för läraren (Hurd, Olsson & Öberg, 2005: 9-14).

Vi skapar oss inte en identitet helt värderingsfritt, utan vi är präglade av vår miljö, kultur, språk och bakgrund. Vår sociokulturella miljö har en stor del i individens identitetsskapande och vad som är socialt acceptabelt. Identiteter skapar skillnader – skillnader mellan dem som delar en identitet och dem som är annorlunda. Detta utgör också det sociala nätverket som finns i samhället och hjälper oss i våra kategoriseringar. Kroppens och klädernas retorik ger koder för hur vi ska förstå och tolka varandra. Klädsel har en identitetsstärkande funktion också ur en annan aspekt. Med hjälp av vissa kläder kan användaren uppleva en känsla av styrka, intellektuellt djup, makt och säkerhet. Kläderna ger användaren trygghet och trovärdighet i situationen (Hurd, Olsson & Öberg, 2005: 33).

Johanssons examensarbete pekar också mycket på kläder och identitet. Som nämndes ovan är kläderna det första en ungdom lägger märke till när han eller hon möter en ny människa för första gången. Kläderna hänger samman med identitet och är mycket viktigt för ungdomar, enligt Johansson. Kläderna representerar mycket mer än bara ett plagg för att skylä sig; de ger uttryck för en stil, och är även en symbol för fört kommunikation (Johansson, sid. 5).

Litteratursammanfattning

Litteraturen pekar på att det är ytterst viktigt med kläder. Detta har vi under skrivandets gång knutit samman med lärarprofessionen. Forskningen kan sammanfattas på så sätt att den visar att kläder förutom utsmyckning också är symboliska uttryck som är normskapande och påverkar relationen mellan människor genom att visa på grupptillhörighet och därmed makt, underordning, och status. Litteraturen pekar också på vikten av att vara hel och ren eller mer bekant vårdad i sin klädsel, samtidigt som man är bekväm och trivs i sina kläder. Det handlar om en så kallad estetisk kompetens; vilket innebär att man skall hitta en personlig stil som lämpar sig på arbetsplatsen. Eleverna påverkas av sina lärares klädval, samt att de skapar en uppfattning av lärarens karaktär.

Enkätundersökning

Empirisk studie med kvalitativ forskningsansats

För att besvara frågeställningarna valde vi att göra en enkätundersökning ställd till 150 elever vid gymnasieskolor i Göteborg.

Vi har i denna empiriska forskningsansats tagit hjälp av en kvalitativ studie samt genom enkätundersökningar gjort en kvantitativ sammanställning av gymnasieelevers svar på vår enkät från ett antal gymnasieskolor i Göteborg. Enkäterna bestod av ett antal frågor som eleverna fick ta ställning till medan vi fanns där som hjälp, vid eventuella frågor.

Vår ambition har varit att söka betydelse hos ett fenomen; och fenomenet har i denna mening varit klädkoders betydelser inom läraryrket. Vår ambition har även varit att utveckla teorier och förklara kvaliteter hos ett fenomen, och att fastställa olika sorts egenskaper i det vi studerar. I en kvalitativ forskning är den primära källan nyckeln till hela studien. Genom att använda sig av en kvalitativ forskningsansats intresserar man sig för det eller dem man studerar, och utgår ifrån det när man gör sin studie. (Carlbom, 2008)

Enkäterna har vi byggt in i en datamatrix med olika variabler. För att utföra ett bra forskningsarbete så är variabeltänkandet det enskilt viktigaste hjälpmedlet. Variabeltänkandet bygger på att stycka upp världen i analysenheter, i vårt fall våra elever och deras svar. Med hjälp av datamatrixen ser vi variabelvärdena och hur dessa bitar hänger ihop med verkligheten och vi kan bygga upp en ny bild kring vår hypotes. Detta forskningsarbete ska leda till god empirisk forskning (Esaiasson et al., 2009: 47-48).

En empirisk undersökning innebär att man gör en studie av verkligheten, genom iakttagelser och/eller experiment snarare än med hjälp av resonemang och argument. För att överhuvudtaget kunna genomföra en bra empirisk studie finns det några kriterier att tänka på. För det första; när det gäller själva produktionen av empirisk studie, alltså materialinsamlingen, finns det två kriterier; å ena sidan det man kallar för intersubjektivitet, vilket innebär att en uppfattning av något slag delas av fler än mig själv. Det som forskaren ser skall kunna ses av någon annan också. Å andra sidan är det viktigt att kunna ha fel; det finns inga slutna system som innefattar vissa givna svar.

När det gäller utförandet av en empirisk studie tillkommer det ytterliga kriterier som belyses här. Det första gäller tidigare forskning om samma sak; forskaren vill ta reda på vad andra har kommit fram till om samma ämne; så att säga tala med den tidigare forskningen. Det är alltså med andra ord viktigt att inte uppfinna hjulet på nytt; att ha något att luta sig

emot och kunna hämta hjälp från. Som forskaren vill man alltid uttala sig om det som ständigt återkommer, det generella. I empirisk forskning vill man svara på varför någonting är som det är. Sedan måste även den empiriska forskningens två språk hållas isär; det operationella och det teoretiska. Problem och vetenskapliga frågeställningar ställer man alltid med teoretiskt språk, medan det operationella språket innefattar observationer och annan form av datainsamling. En undersökning som ger svar på en forskningsfråga kanske inte någon annan håller med om. Det som undersöks skall inte snegla på eventuella resultat. En forskare ställer sin fråga, gör sina undersökningar och kommer fram till ett resultat. Man skall inte ställa sin fråga och göra undersökningar utefter vad resultaten eventuellt kan visa. Man vill alltså ta reda på hur det faktiskt ser ut, inte hur man vill att det skall se ut (Esaiasson et al., 2009).

Studien startar alltid med en forskningsfråga, eller en begränsad problemformulering, som man med hjälp av någon slags studie kan göra "[...] relevanta *jämförelser*" (Esaiasson et al., 2009: 97). Dessa jämförelser måste finnas för att det ska vara möjligt att dra slutsatser utifrån den problemformulering, eller forskningsfråga man har.

Vilka jämförelser man ska dra och på vilket sätt man ska göra det kallas, som en sammanfattande term, för forskningsdesign. Vid skapandet av en forskningsdesign kan man gå till väga på två olika sätt; antingen tar man kvalitativa metoder eller kvantitativa. I denna studie tas båda metoderna till hjälp; enkäterna utgör den kvalitativa delen, medan redovisningen av enkäterna utgör den kvantitativa (Esaiasson et al., 2009).

När man behandlar ett forskningsproblem måste stor vikt läggas vid inledningssteget av arbetet. Frågan ställs och formuleras och avgör därmed metoden som skall användas vid de empiriska undersökningarna och som i sin tur kommer att avgöra relevansen. Med andra ord är forskningsdesignen avhängig problemformuleringen.

När man fått fram det material man vill använda sig av är det dags att välja ut hur man skall svara på sin forskningsfråga och välja den jämförande studie man vill använda i sitt arbete.

När det kommer till de kriterierna för att utföra en empirisk studie anser vi att vår studie uppfyller de kraven. Enkäten är byggd för att vara värderingsfri och neutral, främst för att vi lätt ska kunna studera resultatet samt att respondenten ska uppfatta enkäten korrekt. Gällande kriteriet av intersubjektivitet och att andra ska kunna se det som forskaren ser uppfylls detta redan i och med att vi är två personer som analyserar resultatet samt att vi har en så värderingsfri enkät som möjligt.

Vi har inte låtit resultaten påverka vår problemformulering utan vi har fått svar på det vi har varit ute efter. Vi önskade även få svar jämnt fördelat över kön så att studien skulle bli så representativ som möjligt för båda könen.

Studien har även förklarande ambitioner, i och med att vi hoppas att lärare kommer att ha nytta av informationen som presenterats och inse klädernas betydelse om man inte gjort det tidigare. Framförallt för nyexaminerade lärare (Esaiasson et al., 2009: 18-27).

Tillvägagångssätt

I en enkätundersökning fyller svarspersonerna själva i alternativen och lämnar tillbaka formuläret till forskaren. Enkäter lämnas oftast ut via post, men det kan variera mycket beroende på vilka resurser man har, och var platsen man vill lämna sina enkäter ligger. Ligger platsen nära kan man alltid åka dit och lämna den personligen. Risken med postenkäter är att det troligen blir många bortfall. Därför valde vi att personligen söka upp en skola för att underlätta undersökningens arbetsgång. Vi ville snabbt ha in enkäterna för att påbörja vårt examensarbete samt att finnas till hands vid eventuella frågor som eleverna hade.

Webbenkäter var inte något alternativ för oss eftersom vi ansåg att det skulle vara tidskrävande att skapa en sådan. Dessutom bedömde vi att det fanns en risk att många elever inte skulle svara på en webbenkät.

Att lämna ut enkäter personligen är bra eftersom man då har kontroll över svarssituationen.

Enklast är, inom forskning, att hålla sig till en och samma forskningsmetod. Men man kan självklart även använda olika metoder i en och samma forskning, om man anser att resultaten blir förstärkta. Några viktiga punkter man ska ha i åtanke inför en sådan här forskning med enkäter är:

- Välja en population, vilka vill vi skall svara på vår enkät för att få en bra spridning?
- En snygg och väl utarbetad enkät. Den skall locka dem som svarar på den!
- Den ska vara systematisk, estetiskt tilltalade.
- Frågornas ordningsföljd är viktig. En röd tråd skall löpa mellan frågorna och deras utformning.
- Inte för lång.

Det är något av en konst att formulera bra frågor. Man behöver dock ingen medfödd talang för att kunna skriva bra frågor som tilltalar de som skall besvara frågorna, men man behöver en del erfarenhet. Återigen kommer här några punkter som kan fungera som en fingervisning:

- Jämför med andra forskare i samma ämne, och se hur de formulerat sina frågor
- Ha någon att bolla idéer med
- Undersöka andra läroböcker som behandlar just frågeundersökningar
- Pröva frågorna innan själva undersökningen
- Pröva den gärna på människor som inte håller på med forskning själva, som inte är insatta i ämnet
- Pröva även enkäten på en van enkätskrivare

Något av det viktigaste när man gör en enkät är att ha frågor som är begripliga. Att undvika alltför komplicerade frågor är av stor vikt, inga svåra eller vaga ord; så som sällan, ibland, liten, stor och så vidare. Frågorna får gärna vara korta och snabba. Man skall alltid fråga om en sak i taget, och undvika att ha flera frågor i samma fråga. Den sista punkten är att man skall undvika negationer; ett bra exempel är – 'vad tycker du om att de rödgröna inte vann valet 2010?' Istället borde man formulera frågan – vad tycker du om att de rödgröna förlorade valet 2010? (Esaiasson et al., 2009).

Punkterna ovan är det vi utgått ifrån vid skapandet av vår enkät. Ett stort arbete lades bakom att formulera frågorna för att få dem så begripliga och värderingsfria som möjligt. Istället för att välja ord som ”proper”, ”fin”, ”elegant”, ”formell” och så vidare valdes ord som bara kan förstås på ett sätt för att undvika missförstånd. Viktigt var också att använda ord som tonåringar förstår, genom att sätta sig in i deras situation. För att göra detta på bästa möjliga sätt behövde vi en tonåring som kontrolläste enkäten innan vi lämnade ut den, och vi valde att använda oss av en familjemedlem. Vi har dessutom haft stor hjälp av vår VFU (verksamhetsförlagda utbildning/praktik) under lärarutbildningen för att förstå oss på tonåringarnas språk när frågorna till enkäten konstruerades. Det var viktigt att enkäten skulle vara enkel och lättförståelig för att få eleverna att vilja svara på den, och utformningen verkade locka eleverna att delta. (se bilaga 1)

Vid inledningsseendet när vi gjorde enkäten och informerade eleverna försökte vi medvetet att avslöja så lite som möjligt om själva ämnet och kläder och deras ytterliga betydelse för människan och olika yrken. Detta främst på grund av vi inte ville på något sätt påverka eleverna och deras svar i enkäten. Dock berättade vi om själva ämnet i

undersökningen efter att de svarat på enkäten och belyste själva ämnet för eleverna och våra teorier.

När eleverna fyllde i enkäterna gjorde de det individuellt och stämningen som var i klassrummet var nästan som i en klass som har prov. Det var ytterst lite småprat och diskussioner, förutom vid något enstaka tillfälle där en elev var mycket noggrann med att poängtera att hans klasskamrat absolut inte fick läsa vad han hade skrivit. Självklart tog den här pojken hans enkät i alla fall, dock hann vi förhindra honom från att läsa svaren.

Förutom det respekterade eleverna varandra och deras individuella svar och resultaten vi fick in gick bättre än förmodan.

Etiska hänsyn

Innan vi delade ut enkäten gav vi information om oss själva; vilka vi var, om vår forskning samt enkätundersökningen. Vi informerade även om de forskningsetiska krav man måste berätta om innan man utför en sådan undersökning.

Innan man genomför en enkätundersökning ska man tänka på fyra kriterier; informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav samt nyttjandekrav. Informationskravet innebär att de som skall vara med i undersökningen skall informeras om undersökningens syfte. Samtyckeskravet innebär att de deltagande ska få dra sig ur om de vill; de behöver inte vara med alls, undersökningen är frivillig. Konfidentialitetskravet innebär att alla som ingår i undersökningen är anonyma, och det sistnämnda, nyttjandekravet innebär att de uppgifter vi får in om enskilda personer endast får användas för forskningsändamål. De forskningsetiska principerna som presenterats ovan gick vi noggrant igenom muntligt innan vi påbörjade enkäten med eleverna. Eleverna har fått chansen att välja om de vill delta eller inte, de har fått reda på undersökningens syfte, de har även fått information om vad resultaten ska användas till och att de givetvis är anonyma i undersökningen (Vetenskapsrådet, 2008).

Resultat

Studien utgjordes totalt av 150 gymnasieelever i Göteborg där de fick svara på vår enkät som både innehöll enkla kryssfrågor samt en möjlighet till öppna svarskommentarer. Av totalt 150 elever var 81 killar och 66 tjejer, samt 3 bortfall som antingen valde att inte delta eller kom på att de inte ville vara med efter en stund. Åldern varierade mellan eleverna från 16–19 år.

Hur viktigt är kläder?

På frågan ”*Hur viktigt är kläder för dig?*”, svarar 89 % av eleverna att det är viktigt med kläder i någon grad. Sex killar svarade att kläder inte är så viktigt för dem, 23 killar svarade att det är lite viktigt för dem, åtta killar svarade att det är viktigt för dem, 34 killar svarade att det är ganska viktigt för dem, sju killar svarade att det är mycket viktigt med kläder för dem. När det kommer till tjejerna svarade två tjejer att det inte är så viktigt med kläder för dem, fem tjejer svarade att det är lite viktigt, 12 svarade att det var viktigt, 28 tjejer svarade att det är ganska viktigt för dem, 18 tjejer svarade att det är mycket viktigt för dem med kläder. 41 av 81 killar och 46 av 66 tjejer kryssade i den övre delen av skalan, dvs 50 % respektive 70 %. 8 % av killarna och 27 % av tjejerna såg kläder som ”Mycket viktigt”.

Bara av detta resultat inser vi klädernas betydelse och att vi faktiskt kommunicerar genom dem samt även skillnaden bland killar och tjejer. I dagens samhälle är oftast modeindustrin och reklam riktad mot kvinnor, och det är där man anser att den största marknaden ligger. Kanske har detta även gett utslag i konsumtionsmönstren? Ju mer man inriktar sig mot kvinnor desto mer konsumerar de och desto viktigare blir modet för dem. Därför blir konsekvensen att mode och kläder blir viktigare för unga kvinnor än män.

Är det viktigt hur en lärare klär sig?

På frågan ”*Anser du att det är viktigt hur en lärare klär sig i sitt yrke?*”, svarar 47 % att det är viktigt hur en lärare klär sig. 35 killar svarar ja på frågan som är ställd ovan och anser alltså att det är viktigt hur en lärare klär sig, 45 killar svarar nej på frågan och anser alltså att det inte är viktigt hur en lärare klär sig, samt en kille som inte svarat på frågan. Hos tjejerna finns det 40 som har svarat ja på frågan och anser alltså att det är viktigt hur en lärare klär sig, 26 tjejer svarade nej och anser alltså att det inte är viktigt hur en lärare klär sig.

Killarna som svarat nej på den frågan kan man dela upp i två läger. Det första lägret anser att det inte spelar någon roll hur lärarna klär sig så länge som de inte drar till sig alltför mycket uppmärksamhet. I det andra lägret bryr sig killarna inte alls om lärarnas klädsel eftersom det viktiga för dem är hur lärarna är på insidan och att han/hon är där för att lära ut. Hur en lärare lär ut har inget med deras undervisningskapacitet att göra anser dessa killar. Dessa två läger har givetvis ett samband mellan varandra och är inte helt skilda åt.

Vid samma fråga angående kläders betydelse hos lärare motiverar många av tjejerna som anser att den är viktig att det handlar om att lärarna ska ge förtroende till eleverna samt ett seriöst intryck och vara en god förebild. Genom kläderna kan man se att lärarna bryr sig eller inte, menar en av tjejerna. Detta belyser vi med några citat:

”ja, om läraren klär sig lite uppseendeväckande kanske man inte kan koncentrera sig på det läraren egentligen lär ut, om läraren är äcklig vill man inte be om hjälp.”

”ja, för annars kan man få fel uppfattning om den personen, man utgår från klädseln vem och vad för slags person han/hon är. Men det är bara första intrycket.”

”ja, om en lärare inte kan ta hand om sig själv, sitt yttre, inger det ingen respekt och inget förtroende hos eleverna att läraren är kapabel att lära ut faktiskt.”

Det handlar också om att man ska vara respektabelt klädd eftersom man har en viktig roll. Eleverna är väl medvetna om lärarnas roll både gällande undervisning och att vara en bra förebild som ska fostra goda samhällsmedborgare, och menar att detta ska reflekteras även i deras utstyrelse.

Den andra delen av svaren hos tjejerna, som inte anser att lärarnas klädsel har någon betydelse, menar att det inte spelar någon roll och precis som killarna säger de att god undervisningskapacitet inte sitter i kläderna. Dock poängterar gruppen att lärarens personlighet är viktigast och att kläder inte betyder något. Trots detta tycker de att det ändå är viktigt att läraren är respektabel och tar sin lärarroll på allvar.

Olika klädsel i olika ämnen

På frågan ”*Tycker du att det finns skillnader på hur olika lärare klär sig inom olika ämnen?*”, svarar 59 % att det finns skillnad på hur olika lärare med olika ämnen klär sig. 43 killar

svarade ja, 37 killar svarade nej samt en kille som inte svarade alls. 26 tjejer svarade nej och 40 tjejer svarade ja och anser att det finns skillnader på hur olika lärare klär sig inom olika ämnen.

Det är i detta fall svårt att dra en generell slutsats om denna fråga eftersom alla svar är olika. Några exempel är att estet-lärare klär sig mer ”slappt” och ”flummigt”, fysiklärare mer ”professor-aktigt” medan SO- och NO-lärare klär sig mer alldagligt i jeans och t-shirt till exempel. Många av killarna tycker också att idrottslärare ofta har idrottskläder på sig, vilket inte är så konstigt. En majoritet av tjejerna betonar att lärarens klädstil främst beror på vad läraren i fråga har för smak och att det är väldigt individbaserat. Skillnaden är inte enbart baserad på om läraren har ett ämne där det krävs en viss klädsel, till exempel idrott eller yrkesämnen, utan också att vissa helt enkelt har olika stil och att man förstärker sina ämnen genom sitt yttre. Några exempel:

”ja, på min skola är vissa lärare mer strikt klädda, de har de där tråkiga ämnena som matte, medan de mer estetiska lärare är lite mer ledigt klädda.”

”ja, musik mer musikaliskt, fysik som en galen person.”

”ja, en vetenskapslärare försöker alltid se ut som en professor en musiklärare bryr sig inte.”

”ja, det är olika beroende på vad man lär ut, teaterlärare mer färg, samhällskunskapslärare vanlig svensson.”

”ja, det är klart det finns skillnader, alla har ju sin egen stil. Fysikläraren kanske väljer att ha skjorta och finbyxor medan musikläraren väljer ett par jeans och en t-shirt men det kan också vara tvärtom beroende på personen.”

Äldre lärare klär sig annorlunda

På frågan ”Klär sig en äldre lärare annorlunda än en yngre lärare?”, svarar 91 % att det finns en skillnad i klädsel beroende på vilken ålder läraren har. 71 killar har svarat nej på frågan ovan, 7 killar har svarat ja, två killar svarade vet ej samt en kille som inte svarade alls. Bland tjejerna svarade 61 ja på frågan och 5 tjejer svarade nej.

När det kommer till ålderns betydelse för lärarnas klädsel finns det en klar överensstämmelse hos båda könen där man anser att det finns en tydlig skillnad. Vi har fått svar som att de äldre lärarna klär sig mer konservativt, formellt och propert medan yngre lärare uttrycker sin egen personliga stil, mer modernt och i vissa fall inte lika propert. Många poängterar också att de tycker det är självklart att skillnaden finns eftersom man tillhör olika generationer med olika ideal, och varje generation representerar ett visst ideal samt att dessa skillnader återfinns i alla yrken eller nivåer i samhället.

”ja, den yngre läraren har oftast mer ungdomliga kläder än den äldre läraren. Det beror på att dem är från olika generationer med olika ideal.”

”ja, oftast gör dem det. Så är det alltid även om man inte är lärare. Äldre kan klä sig mer fint medan yngre klär sig i jeans.”

”ja, vissa äldre verkar inte ändra klädstilen efter modet medan de yngre klär sig mer som oss.”

Respekt och klädsel

På påståendet ”Jag hyser större respekt om en lärare är klädd i t.ex. kavaj än jeans och t-shirt”, svarar 42 % att de i någon grad hyser större respekt om en lärare är klädd i t.ex. kavaj än i jeans och t-shirt. 32 killar svarade att de inte instämmer i påståendet, 28 killar instämmer delvis, 7 killar instämmer helt, 12 killar svarade vet ej, en kille svarade att det kan variera, och en kille svarade inte alls. 30 tjejer svarade att de inte instämmer, 25 tjejer svarade att de instämmer delvis, sju tjejer svarade att de instämmer helt, tre tjejer svarade att de inte vet samt en tjej som inte svarade alls.

Slutsatsen man kan dra av detta är att nästan hälften av alla gymnasieeleverna anser att de hyser mer respekt för en lärare som är mer formellt klädd. Detta främst på grund av att de anser att genom sin klädsel och val av en kavaj signalerar läraren att han/hon tar sitt jobb och eleverna på större allvar. Dessa slutsatser har ett samband med det som vi presenterade om Arkenbacks uppsats och om lärares klädkoder gällande att:

1. Behålla respekten
2. Etablera trovärdighet
3. Etablera sig själv som en ledargestalt

Klädkod för lärare?

På frågan ”Anser du att det ska finnas en klädkod för lärare, t.ex. som banktjänstemän?”, svarar 16 % att det ska finnas en klädkod för lärare. 61 killar svarade nej på frågan, 12 killar svarade ja, en svarade "det beror på", dock inte vad det beror på, två killar svarade vet ej samt fem killar som inte svarade alls. 52 tjejer svarade nej på frågan, 12 tjejer svarade ja samt två tjejer som svarade vet ej.

Motivationen till detta hos gymnasieeleverna som anser att det bör finnas en klädkod för lärare är främst att lärarna ska vara seriösa samt att man ska kunna urskilja vem som är lärare respektive elev. En elev menar dessutom att eftersom det finns klädkoder för elever ska det även finnas för lärare, hon motiverar det genom att en elev får ju inte gå klädd hursomhelst utan att det får några konsekvenser.

De andra gymnasieeleverna som inte anser att det bör finnas en klädkod menar att man ska ha friheten att få klä sig hur man vill och få uttrycka sig genom sin personliga stil. Dock misstänker vi att många av gymnasieeleverna här har uppfattat frågan om man ska införa klädkod för lärare som att man ska införa någon sorts uniform för lärare.

Det kan ligga fler faktorer bakom problemet; en förklaring kan vara att vi inte gav dem någon utförligare beskrivning om klädkod. Motiveringen till detta var som sagt att vi inte ville påverka deras uppfattning om klädkod och dess betydelse. Vi var ute efter deras egen genuina uppfattning kring frågan. En annan tänkbar förklaring kan vara själva motiverandet av frågan, dock förstod vår test-tonåring vad vi menade med ordet klädkod. Det gav oss därför inga skäl till att omformulera frågan eller förklara det något djupare. Vi vill belysa detta med några citat:

”nej, därför att det känns opersonligt, en lärare är en person som man ska ha en relation till och ha ett utbyte under en längre period i jämförelse med en bankman som man knappt minns. Läraren ska ha personlighet.”

”ja, för att man ska få mer respekt och för att man inte ska sitta och störa sig på kläderna.”

”ja, till en viss del, jag tycker inte de ska komma i mysdress då det kan se slapt och oprofessionellt ut.”

Föräldrarnas klädkod i yrket ingen betydelse

På frågan ” Tillhör någon av dina föräldrar ett yrke med klädkod?”, svarar 49 % att deras föräldrar tillhör ett yrke med klädkod. 42 killar svarade nej på frågan, 32 svarade ja, en kille svarade vet ej samt sex killar som inte svarade alls. 25 tjejer svarade nej samt 41 tjejer som svarade ja om deras föräldrar tillhör någon klädkod.

Vår slutsats här är att föräldrarnas yrke beroende på om de har klädkod eller inte, inte har någon effekt på elevernas uppfattning om lärarnas klädkod vara eller icke-vara.

Könsskillnader i sättet att svara

Under vår analys av svaren kunde vi genast se en skillnad i svaren, killarna var betydligt mer kortfattade och bundna till frågorna medan tjejerna gav väldigt rika och fria svar samt formuleringar kring ämnet. Vår egen teori kring detta är att det beror på tjejer överlag är mer intresserade av kläder och klädkoder än killar. Med detta sagt behöver man inte utesluta andra tänkbara faktorer som kan ligga bakom skillnaden.

Exempelvis kan en annan tänkbar faktor vara att killarna försöker leva upp till en norm om hur killar ska vara. I en artikel i tidskriften Ord & Bild presenteras de negativa konsekvenserna som kan uppstå i en homogen klass med endast killar. Då det kan vara vanligt att en negativ jargong skapas och det är häftigare att visa sig oengagerad och ointellektuell än att göra bra ifrån sig på proven eller under lektioner. (Hill, 2006: 112) Kanske kan detta vara en orsak till skillnaderna mellan de olika svaren bland killarna respektive tjejerna i våra klasser där de främst bestod av killar.

Diskussion

Till att börja med vill vi poängtera att detta har varit en oerhört intressant studie, och självklart även motiverande för oss som skall ut i skolans värld och arbeta. Vår utgångspunkt låg i frågeställningarna om det föreligger någon relevans i klädsel hos lärare enligt eleverna, och om olika lärare klär sig olika beroende på vilket ämne man har. Frågorna som ställs i studien blev därmed huruvida klädkoder behövs i läraryrket, om elever känner större respekt för en formellt klädd lärare än en informellt klädd och om lärare inom olika ämnen klär sig på olika sätt, samt om det finns någon skillnad hos killar respektive tjejer.

Vår hypotes har varit att klädkoden har stark betydelse för läraryrket och att det förmedlar ett budskap till elever.

Vi har minst sagt fått fram intressanta svar, och är mycket tacksamma för elevernas deltagande och hjälpen vi fått från handledare och andra lärare. För att ge en kort sammanfattande bild av vårt resultat och diskussioner kring studien vill vi poängtera att nästan alla frågor i enkäten tolkades rätt av gymnasieeleverna förutom frågan om klädkoden där många uppfattade det som om vi menade en klädkod i form av uniform. Eftersom klädkod kan innebära olika saker borde vi kanske ha varit lite mer specifika om vad vi menat med just vår bild av klädkod. Det kan som sagt betyda olika för olika personer och därför tror vi nu i efterhand att om vi hade förklarat att vi inte menade uniform som klädkod hade kanske svaren varit något annorlunda. Troligen hade vi fått fler ja-svar på frågan om lärare bör ha en klädkod, eftersom vi inte menade den sorts klädkod som många andra yrken har; kostym, kavaj och uniform. En klädkod i ett yrke innebär inte samma klädkod i ett annat.

Som framgått ur tidigare diskussion och även av sammanställningen av enkätundersökningen i resultatdelen är det många elever som faktiskt förstod vår mening med begreppet ”klädkod”. Dessa elever har svarat att de tycker att en lärare bör klä sig ordentligt, men att en specifik klädkod för läraryrket är onödig. En av tjejerna pratade med sina tjejkompisar under undersökningens gång och sade att det handlar om sunt förnuft. Man kan inte komma i kort kjol, djup urringning eller mjukisbyxor menade samma tjej. För den skull behöver man inte komma i kostym och slips eller ha håret prydligt uppsatt eftersom det kan ge känslan av stelhet och svårigheter att skapa en relation till läraren.

På den tiden då klädkoden var mer proper, prydlig eller anständig än vad den på de flesta håll är idag, var också läraryrket mer statusmarkerat. Om det har med kläderna att göra är mycket svårt att säga, men det finns tydliga tendenser i dagens skola att klädkoden inte är

lika tydlig. Idag ser vi lärare med kavaj och skjorta å ena sidan, och å andra sidan är det inte ovanligt att se lärare i shorts och T-shirt. Men om man vill höja läraryrkets status kanske man borde tänka om? Det är inte meningen att tvinga alla lärare att gå omkring i långa klänningar med håret uppsatt i en elegant uppsättning; men att visa sin professionalitet är inom läraryrket viktigt, främst för att man vill höja yrkets status. Här avslutas med ett citat ur Arkenback-Sundströms uppsats som behandlar det nyss nämnda:

Studien visar att både auktoriteten och identiteten kan förstärkas av en uttalad dress kod. Mörk kostym och dräkt uppfattas, både generellt och av respondenterna, som en symbol för makt och kompetens (Arkenback-Sundström, 2010:2).

En slutsats vi kan dra utifrån detta är att det idag kan vara acceptabelt med gråzoner, det behöver inte vara antingen svart eller vitt, man behöver inte antingen komma i mysdress eller kostym och slips. Klädkod kan innebära något mittemellan, att man är fin och professionell utan att vara stel.

Många yrken har ju en uttalad klädkod, där det är viktigt att man bär olika sorts kläder; såsom kjol och kavaj, finbyxor och kavaj och slips till exempel. Men i läraryrket finns inte dessa uttalade regler för vad man skall ha på sig.

Vi funderade på om det finns något möjligt samband mellan föräldrars yrke och klädkod och om eleven i fråga vill ha klädkod för lärare i skolan. Vår tankegång kring det hela var att det skulle finnas ett samband, men det vi kunde se var att det inte fanns något samband. Det är elevens personliga uppfattning som färgar hans eller hennes svar, och även uppfattningen om vad klädkod är.

Att kläder är viktiga för de flesta tonåringar kan man se genom vår undersökning. Kläderna lärarna bär är också viktiga för många av dem, och det finns även bland eleverna en uttalad kod. Många av eleverna anser även att man som lärare och värdeförmedlare måste följa en uttalad klädkod, och använda sunt förnuft. För att knyta samman detta med tidigare diskussion kan man säga att det inte är antingen svart eller vitt; man behöver inte klä sig å ena sidan slarvigt eller å andra sidan strikt. Det finns en zon mittemellan som man med hjälp av gott förnuft kan finna. Här är vi ense med Johansson som i sitt examensarbete beskriver klädernas betydelse på följande sätt:

En persons identitet eller framförallt en lärares identitet är dock mer än bara yrket i sig eller pedagogiken. En lärare på gymnasiet som undervisar i sitt/sina ämnen kan

även identifierar sig med dem. Ämnena mynnar oftast i ett intresse hos läraren och man har en stor passion för det. I många fall är det därför oundvikligt för läraren att identifiera sig med sitt ämne både medvetet och omedvetet. Ett uttryck för denna identifiering kan vara kläder. (Johansson, 2008)

Metoddiskussion

Vi har under kursens gång fått lära oss om många olika metoder att utföra en enkätundersökning på och valde den metod vi ansåg bäst för situationen, just för att vi skulle kunna få in ett så stort underlag som möjligt för att kunna genomföra detta. Sammanställningen gick, trots att vi hade så många som 150 elever, mycket bra.

Enkäten var väldigt rolig att genomföra både för oss, och för eleverna. Vi fick ett bra bemötande i de allra flesta fall. Det fanns ett fåtal som inte tog undersökningen på allvar och var passivt aggressiva i sina svar. Exempelvis svarade en elev med skällsord på varje fråga. Skälet till detta vet vi inte; eleven kan ha haft en dålig dag, kan ha tyckt att enkäten var onödig, eller att den saknar betydelse för dem själva.

Givetvis kan miljön som eleverna befinner sig i vid genomförandet av enkäten också påverka hur de har svarat samt vår egen roll som drivande av denna studie och eventuellt vår egen klädsel, utbildning eller ålder också påverka eleverna. Men detta är trots allt faktorer som alltid kommer att finnas vid empiriska undersökningar och framförallt när man studerar människan. Det viktiga blir istället att man är medveten om detta som forskare.

En annan aspekt vi hade kunnat belysa med vår enkät var frågan om elevernas egna gymnasieval eller programval för att se om det kan påverka deras hållning till en lärare; alltså om en elev med inriktning scen och musik har en bättre eller kanske till och med sämre hållning till sin musiklärare. Dock fanns det tyvärr inte utrymme för det i denna uppsats.

Det övriga arbetet gick också mycket bra; tack vare att vi hittade källor och litteratur som hjälpte oss på vägen genom studien. Även litteraturen har bekräftat hypotesen; kläderna vi bär har betydelse för hur vi uppfattas av andra.

Relevans för läraryrket

Hur vi uppfattas är mycket viktigt i yrket som lärare, vi ska uppfattas som professionella yrkesutövare. Vi skall även ses av eleverna som vuxna förebilder. Då är det ganska självklart att det vi bär, även om det handlar om vårt yttre, är av allra högsta vikt.

Många elever svarade att det inte är det yttre som är viktigt, utan insidan. Det är en fin tanke. Självklart skall lärare vara goda människor och brinna för det de gör och för eleverna de dagligen möter; men för att få respekt, bland eleverna men också rent statusmässigt, är det viktigt att kläderna stämmer överens med det man gör; klädseln skall stämma överens med det man vill förmedla.

Det är viktigt att ha i åtanke som lärare att kläderna säger något om oss. Som lärare ingår vi dagligen i grupper; lärarlag och den viktigaste som lärare i en klass. I dessa grupper kommunicerar man sin sociala position i förhållande till eleverna man möter men också vad man bör representera i samhället. Kanske kan denna medvetenhet om klädselns betydelse bidra till att tydliggöra och förstärka läraryrket som profession för att hjälpa de politiska och fackliga krafterna som vill åstadkomma detta.

Som framgår av våra bilder i bilaga 2 är klädkoden inom läraryrket helt annorlunda idag i jämförelse med tidigare sekler. Tidigare var det viktigt att läraren var elegant klädd och ingav respekt bland eleverna. En tanke som spinner vidare ur detta är om det kan vara en orsak till att läraryrket har lägre status i samhället idag. Troligen är det många faktorer som spelar in; såsom löner, många obehöriga lärare som drar ner statusen ('vem som helst kan vara lärare, man behöver väl ingen utbildning'). En tydlig klädsel som markerar skillnaden mellan pedagog och elev, skulle kanske göra läraryrket mer 'proffsigt'.

Sammanfattning

I denna studie har vi ställt oss frågan om klädkoden är viktig och om det finns någon skillnad på hur en lärare klär sig beroende på ämne och ålder. Vi kan genom våra enkätresultat se att eleverna anser att läraren även är en förebild och att kläderna då spelar en stor roll. Skolan och dess personal ska förbereda dess elever på den framtid som de ska möta med tillräckligt mycket kunskaper och erfarenheter för att få största livskvalité, detta både genom ett rikt socialt liv samt en trygg kompetens och förberedelse för arbetsliv. I svaren i enkäten ser vi även att eleverna anser att det är viktigt att markera skillnaderna mellan elev och lärare, elev och auktoritet.

Vidare pekar resultatet på att klädkod inte är nödvändigt, men att lärare skall klä sig ordentligt och stilrent; eftersom lärarna innehar en viktig position. Det finns en klar tendens bland elevernas svar att kläderna, precis som vi fått fram ur vår litteratur, är viktiga. Även när det gäller kläder och ålder ser vi ett genomgående mönster bland elevernas svar. De allra flesta håller med om att deras yngre lärare klär sig mer modernt, medan de äldre lärarna klär sig gammalmodigt.

Studien visar att de flesta eleverna är överens om att klädkoder inte behövs, men att lärarna är förebilder och skall klä sig därefter. Det är en slags outtalad klädkod, som man ska förstå genom estetisk kompetens. Man skall alltså inte klä sig hur som helst; vilket gäller de allra flesta yrken.

Denna studie hade varit intressant att utveckla, med djupintervjuer med både lärare och elever för att få in fler perspektiv på lärares klädsel. Samt även utveckla en hypotes angående status och kläder inom yrket och om det hänger ihop med yrkets, idag, ganska tråkiga status.

Uppsatsen kan ses som ett fundament för kommande forskning. I framtiden kan exempelvis djupintervjuer med lärare utföras för att få ett lärarperspektiv på klädkoden inom yrket. Man kan även använda sig av fler elever på olika skolor för att få fler svar, som sedan sammanställs för att få fram ett resultat. Vi begränsade oss i denna studie, då tiden var alltför knapp för att hinna med fler enkätundersökningar och några djupintervjuer.

Att vara lärare innebär mycket mer än att vara kunskapsförmedlare. Lärare är förebilder för ungdomar som är på väg att växa upp till vuxna människor och goda medborgare i samhället. De är vår framtid. Därför är vikten av förebilder i dessa ungdomars liv stor.

Referenser

- Arkenback-Sundström, Charlotte (2010). "Professionalitet och kläder. Intervjuer med lärare från tre olika skolor", Göteborgs universitet.
http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/22167/1/gupea_2077_22167_1.pdf
- Barnard, Malcolm (1996). *Fashion as communication*. London: Routledge
- Carlbom, Aje (2008). *Ska jag välja kvantitativ eller kvalitativ metod?* Malmö högskola,
<http://webzone.hs.mah.se/projects/SA1305/upload/download.asp?file=70427160059259>
Hämtat 2010-11-10
- Esaiasson, Peter (2009). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik
- Hedtjärn Wester, Anna (2010). *Män i kostym: prinsar, konstnärer och tegelbärare vid sekelskiftet 1900*. Diss. Lunds universitet.
- Hurd, Madeleine, Olsson, Tom & Öberg, Lisa (red.) (2005). *Iklädd identitet: historiska studier av kropp och kläder*. Stockholm: Carlsson
- Johansson, Kristian (2008). *Uppklädd, nerklädd, normalklädd. Ungdomars syn på kläder och beteende*. Linköpings universitet. <http://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:209720>
- Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet. Lpo 94. (2001)*, Skolverket. www.skolverket.se
- Nationalencyklopedin, Kvalitativ metod*. <http://www.ne.se/kvalitativ-metod> Hämtat 2010-11-10
- Nationalencyklopedin, Kvantitativ metod*. <http://www.ne.se/kvantitativ-metod> Hämtat 2010-11-10.
- Regan A.R. Gurung och Kristin M. Vespia (2007). Looking Good, Teaching Well? Linking Liking Looks, and Learning. *Teaching of Psychology*, Vol. 34, Nr 1.
- Rollman, Steven A (1980), *Some effects of teachers style of dress*. Department of communication arts, USA: Alabama.
- Romhed, Rune (red.) (2006). *Tema – Skolan, Ord & Bild 3-4*.
- Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma
- Vetenskapsrådet. (2008). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.

Internetkälla

Privat blogg på Internet. *Hur fan får lärare gå klädda egentligen?* Debatt på passagen.

<http://amandavardet.blogg.se/2010/may/hur-fan-far-larare-ga-kladda-egentligen.html>

Hämtat 2010-11-09

Bilaga 1 – Enkät

Elevers förväntningar på lärares kläder

Man *Kvinna*

Ålder: _____

Hur viktigt är kläder för dig?

T.ex.om kläder bara fyller en funktion för dig eller om du förmedlar något genom din klädsel.

Inte så viktigt Lite viktigt Viktigt Ganska viktigt Mycket viktigt

Anser du att det är viktigt hur en lärare klär sig i sitt yrke?

Ja Nej

Varför?

Tycker du att det finns skillnader på hur olika lärare klär sig inom olika ämnen?

T.ex. finns det någon skillnad på en musiklärares kläder jämfört med en fysiklärares?

Ja Nej

Om du svarat "Ja", ge gärna något/några exempel på hur dessa skillnader kan se ut.

Klär sig en äldre lärare(ca 40-65 år) annorlunda än en yngre lärare (ca 25-40 år)?

Ja Nej

På vilket sätt?

I vilken grad instämmer du i följande påståenden?

Jag hyser större respekt om en lärare är klädd i t.ex. kavaj än jeans och t-shirt

Instämmer inte Instämmer delvis Instämmer helt Vet ej

I vilken grad instämmer du i följande påståenden?

Mina lärare i SO-ämnena klär sig oftast på följande sätt (flera svarsalternativ är möjliga):

Kavaj Skjorta Kjol Kostym Jeans T-shirt Shorts

I vilken grad instämmer du i följande påståenden?

Mina lärare i NO-ämnena klär sig oftast på följande sätt (flera svarsalternativ är möjliga):

Kavaj Skjorta Kjol Kostym Jeans T-shirt Shorts

I vilken grad instämmer du i följande påståenden?

Mina lärare i estetiska ämnena klär sig oftast på följande sätt (flera svarsalternativ är möjliga):

Kavaj Skjorta Kjol Kostym Jeans T-shirt Shorts

Anser du att det ska finnas en klädkod för lärare, t.ex. som banktjänstemän?

Ja Nej

Varför?

Tillhör någon av dina föräldrar ett yrke med klädkod?

Ja Nej

Vilket yrke

Har du några övriga kommentarer/tankar du skulle vilja belysa?

Tack för din medverkan/ Hälsningar Nina och Sofia

Bilaga 2 – Klädkoder i skolan förr

Beskrivning: Hulda Prim, lärarinna. Tid: 1880-1920.

Hämtad 2010-11-30

http://www.google.se/imgres?imgurl=http://media1.vgregion.se/vastarvet/VGM/Fotobilder/Bilder%25205/19/1M16_B145188_186.jpg&imgrefurl=http://www9.vgregion.se/vastarvet/va/resultat_enpost.asp%3Fnr%3DVGM_B145188_186&usg=__peP0IG2s5RPs6WJro-tybJnU1yk=&h=550&w=352&sz=54&hl=sv&start=7&zoom=1&um=1&itbs=1&tbnid=fylrqp5xkhUZ3M:&tbnh=133&tbnw=85&prev=/images%3Fq%3Dl%25C3%25A4rare%2B1800-talet%26um%3D1%26hl%3Dsv%26rlz%3D1W1ADSA_sv%26tbs%3Disch:1

Beskrivning: Sven Olof Kellin - lärare och fotograf. Folkskollärare 1871–1902

Inlagd 1998-07-08

Hämtad 2010-11-30

http://www.google.se/imgres?imgurl=http://hib.hoor.se/Pub/91_300.jpg&imgrefurl=http://hib.hoor.se/visapost.asp%3Fid%3D91&usg=__nPd_Zc7629EtSo_ksltXJBVEGg=&h=300&w=205&sz=16&hl=sv&start=17&zoom=1&um=1&itbs=1&tbnid=kE0gQohuSuZzhM:&tbnh=116&tbnw=79&prev=/images%3Fq%3D1%25C3%25A4rare%2B1800-talet%26um%3D1%26hl%3Dsv%26rlz%3D1W1ADSA_sv%26tbs%3Disch:1